

Чылдың-па чайның башкы айының бирги хүнүндө Уруглар камгалаалының делегей хүнүн байырлап эрттирип турары чакчыл болган. Хүнүң-дө, шаа саанында-ла чер-делегейде бичиң хамаатылар төрүттүгүнү турар.

Ам делегейдэ 1,5 миллиард бичиг уруулар бар, ол дээрде делейгийн туртатгыг чоуну муу үштүн бариныг дешкенир. Адар шүтүтүз-ла аас-кеиктик болур ужурул дээрин Каттисмача Напильар Организаациянын «Бичиг уруг аз гелерини» декларациянында» бызоп. Шах мындыг чагтай сестивиди принципти чер болганда-ла болур чогууру-бисе болтандырайн турар. Миллион-миллион уруулар ам-даа аштап-түрөп, чамдыктап олуп турар чуртта делегейде база бар; бир чамдык уруулар шокотаа өөрчөнүр арга чоң, чүгө дээрле кара бичешиндегил болуп, чамдык уруу болуп бергешир, эки чамдык чылырды аа-бозудалып, карым-дошуму ажылаашкынарындайла бала чоң болуп турар уруулар бар.

Малайя Африка, Мурнуу Азия, Латин Америка, Мурнуу Африка Республикаш ишшик чурттарда бичиг урууларнын байдалы карымчыны, кара кештиг 44 муң туртаткыга-ла бир эмич оонаштыр. Халданыртыг азыракталган миллион-миллион таптар чок бооп турар. Шокотале барбайн турар урууларнын салыы Мароккода чылдан чылче ко-вудеп ороо.

Рио-де-Жанейро, Сан-Паула, Мехико ишшик хоорайларын куудумчуларында муң-муң бичиг оолдар солуннар, сигареттер садып, адиктер аштап чо-руру турарлар, хемизге-де төдө

яар дээр олзар ичинээр ажылдаар олжуга, таважыгый тургуул улаанга хойа ада-иелер уругуларын тохтук чемерер, школага өрөдир арзам чок болуп туурар.

Саймаргай капиталыстыг туртардаа херектин байдалаа оон дорөөдөөсө. Уш тар чеддөө назымлы уругуларын чүгөлүнн хуузу асылгелге баар аргалыг, исли хөдөлгөн тоортуулам-на улагдып оорар. Хуу колледжикелге өрөмдөгилени хөдөлгөнн улууг. Барымн күрүлелерде асыл кылып турар килижерилни 4 хуузу 10—14 хардыг уругулар болуп турар. Нам чөтпөн чүс-чүс мун уругулар фабрикаларда, мастерскаяларда, магазиннерда ачылдан турар.

Израильдин эжелеп алган дөвөскерлеринде, Чыялде, Сальвадорда бичи уругуларын салым-чолу көргөчлүг. Англи солдатыларын ужуур-дүрүм чок үлгөдизгелерде. Олыстерде бичи уругулар таважыгый турар.

В. И. Ленинни айткан оруу-бичи Коммунистти партия. Совет чазак бистин туртуу-стун чалып салгалы кыдык чаагай өсүүн дээр бүтүр чөүдөлгөн кылып турар.

Уругулар бистин туртуу-стун ач-иелбиди хамаатылар болуп турар. Чаа туртуу-стун уругуу дораян-на өмчилер хайбааран, не-чаштын кыдыкшымы дээр сагым салым ага-лор.

Уругулар өмнөлдөгилени, политикниикаларын колесу-лацияларын, санаторийлерин болгаш курорттарын са-ны чылдан тычче көвүдүп ту-рар. Эмизер болгаш диагно-стикка аппаратулары улам эжилээ. Тууду төртүтүгүн

жынып, азы кандыг-бир аарым-бирге болган чаш угууларын тускайыткан эмгекчелеринде мун-мун эмчилер аякдап турар.

Угууларнын аарымчор чорун ээлейен орап, угууларнын наам-чар айлы-баш кун-дамыр сайырыда эки. Эмгекчелерде аш-чемге чаргилдар акша-чоректинин санын* кутудекен. «Малым», «Малютка», «Крепыш» кургаг тутугу хондусааларын будурун учудерин кувудун. Ош ышкан чымис болгон погаа аймаандаш хандыларын хейгу учудуртуп турар болу берген.

Школа пазаны чептээп угууларнын албан, черлериниң ажылычыче сакшн санынлыктын биестик чуртуваста уузуг. Угууларын калдык чакта, дайдыккан кылдыр остуурер даш кичинейн уузуг 15 млн. ажыг угуулар школлаже баар мурундаш школ садаттарына бетеледиз аралаш турар.

Узаткан хун будукте-рей болгон кастарындаш хей угуулар хаара туттупкан. Ам нийти бияг школаларында 44 млн. угуулар оорейип турар. Угууларнын эргеледи хей-хой Ордугар, Шонолерге бажынамыр, анык текшистер болгаш натуралистер станциялары, библиотекалар бар. Милтон ажыг угуулар музика, чуртута болгаш хореография школаларында оорейип турарлар.

Биестик республикада бичим угуулар база-ла аас-кейичи болгаш оорукчыча буткеткен Оларнын калдыктын камгалалында 130 эмчи, мун ажыг эмчи сестралары бараап болган. Район санында база хоорайларда тускай угуулар салдырдыр бар, тускайыктын

эмчи, узамы улам саймалар
турар. Педиатрия участкаста
рында уругуларын санын
өзгөчө жөдө турар, участкаст
ныгыла 820 уруг турар
Уругуларын кадыкчылдык
хайгааратына, профилакти-
ктикти тарышкындар, да-
дыктарынын килырыны
ол таарымчалыг.

Уругтар албан чөрлерин
четкини калбарган. 227 асти-
лерде болган сатдарга 1865
бичин уруг хаара туттуган.
Уругтары сатдардан школа-
же үлөп, белектерин тыпсыл
байыраалды-биле жорудары
чагычылчал. Республиканын
154 школадан 63 муң ажы-
уругтар өөрөяна турар.

Бистин уругтарымыз интер-
националчылар кылдыр өзү-
орарлар, узастарын аразын
да найыраалч болган бот-
боттарын балчыларын идея-
ларга чоон болган билдир-
гилер. Школардан болгон өкө-
көөдө уругтар албан чөрө-
рында интернационалды на-
йыраалды клубтары амыт-
тылгылаан, дем каттыкжыл-
зынын акцияларын, кешөөдө-
нын, фестивалдарын жоруду-
турар.

«Уругбой», «Төроз чүрткө-
—милдөө» деп операциялар
ча пионерлер идеялекки кир-
жиш турарлар. «Пионерлер-
патриоттар-интернационал-
чылар» деп маршрут-бил-
уругтар узуг аждыктарын
кылган. Таңдынын Соснов-
школадынч интернационал-
чы найырал клуду Таймын-
ны совет фондузуначе акши-
ны шилчелткен. Айнаа хары-
кылдыр уругтар Таймынын
совет фондузунуң даргазы
шпыдраага дөлегей чөмпю-
ну Анатолий Карповту ча-
газын алганлар. Ол шко-
ла

ның интернационалчык паймырал клувунун инициативасына бйле башкыларынын болган школарынын каттышмаларына коопертин организациялаш, оок ирген акашны бугу-эмелдинц "Артек" пионер лагерининге тураскаады. Алдарын монументташын тудурычине рудар болган. Ук тураскаады та маадир пионерлерге тураскаады. Сарыг-Септин Салчак Тока аттыг школарынын интернационалчык наймрал клувунун аякылы баа эки.

Тес-Хемниц. Биз-Хемниц школарында пионерлер таемдырлагя тураскааштан таемдечегерин организациястап чурдуп турар. "Пионерлер-күштүгүлөр, дидиктер, кашпайгялар" деп маршрутка Сарыг-Септин № 2 школарынын пионер организациясы баа ирген чыгып турар. Ында ГТО-бизин херин таемдечегеринин спорт секцияларынын аякылы эки.

Чурувустун келир уезин бичип чаштырын аас-кекжик кадык чагаай өзери, ортем-бичилгил, културлугу болурудош бугу-ле чууларын кылып турар. Чайнын башкы аймынын бирги хуну-июл бирде уругларнын чагып дашташыпгазы эгелер. Хойхой уруглар турисич маршруттар бйле похостаар, пионер лагерлеринге дашташын.

Уругларнын келир уез тайбын чагаай, аас-кекжик болуун!

Т. ДАВАА,
СЭКП обкомунун херэжениер ортузунга аякы чорудар секторунун эргекчиин.

дери болгаш түндүктерин делегетин о.т. талаш-беле тусый артегилеринин IX съездинде совет арте-коргүзү. Ол съезд бо чым-дыц сентябрь айда Украина-ныц найыссылыгга боту-артер.

—Ол улут чымша делег-тин 27 чурттарынд арте-деннери — дым артегитин-ри болгаш литераторве-тер, төөгүчүлөр болгаш фил-иолорист, археологтар кир-жир болгай — деп, съезди-нин совет оргоментдинин даргазы, УССР-ниц Артеме-академиянын академиги П. Т. Тропко СЭТА-ны корреспондентизи-биле бо-седизинг чугаалган. — Про-граммда сес чус аязык илде-неддер болгаш дындамдыгга-кирип турар, оларны бел-секилгялара болгаш пооди-палгара дынчан, чугаалган-жыр.

Ол съездин чүге Киев-ке эрттир чүс турар? — Талаш-беле ак-дымда үш чонпуд найымын-славянырыц төөгүдү сым-чотуудун дутайында арте-тем эгелеш чүс-дир. XVI-XVIII чүс чымдырын пар-лаан болгаш хоз-биле бизе-литературазы бо хоорай-кабала-биле делегетинге Украинаныц артеменнеринин о.т. талаш-беле хол пинчи-дел аякылдары бүгү делеге-де суралган аларган. Боту-пунч тургустунганынын 150-чымдын чоокта чаа-ла дым-дегден эрттирген бо арте-бу-рунгу хоорай төөгү-архите-туралыг турсаккалары-биле-базе солун болуп турар бол-гай. Ол хоорай революц-артеки үзди-биле база алда-дыг, хамааты болган ал-

Бөлөмдөсүмүн Эртемгер ака
демадариярды институттары
нын коллективтери чымын
ларын болгаш монография
ларын кылып үздүрер. Чөп
славиянырды бижамдөм
риңи ээ сонугарыңар ту
раскаалдары, дингистия
сидиолгистияна тала
биле ажалдары аяда и
гүзөр. Славян дылдары
байлакшым этимологу
словарлар көргүзүр. Чоңу
этиптег составыны тала
зы-биле амгы үеңи айт
рыглары көркүскен ажал
тускай эртеңигерия со
нуургадыр анаары чутаа
Сызыңиң ажалыңиң ү
аиде көргүзөриңиз делег
ге Совет Звездияңиң кн
үлүг-хуузу үлүг болур. С
виянырды тургустуңи к
генияны, оларын тара
чурттан эгезияңиң. Евро
ның өскө-даа улустары-б
оларың харылаалары
дугайы көркүскөн бист
археологтарымың ажал
лары аяда аажок соңу
зутур. Тогуз материал
ушундоттегинең оң эрте
депиреңи ол ажалдары
виянырды ол бүгү тогуз
нуд дугайында марисс
эвес шуугаалымыны шу
гүмчүдөн, буруу шаан тур
Эртеңиң кайы-да ажал
ларында ышкан, бол эрте
база-ла саалдарыңиң де
селч чоруп турар. Бйаң
славиянырды этногенез
литератураг дылдары
тылтын көлгөн болгаш
жүздөн дөн ышкан бй
дингир айтыргылары бе
ангы-ангы тайылбырла
рар. Чыкчалэргер, амгы
иң чамдык буржуаз ш
чиктекириңиң саапа тур
ры-биле алырга, тогуз

Эрте-бурингу Орстуң кул турарын Византияныҥ кулугу разы-бизе калы хожугу келген болгаш оң түшүндүрүш оңайга бүдүдүгү кулугу тыптыш келгеш. Эрте-бурин орус куруевиниҥ культуразы орус, украин болгаш белорус улаустарыҥ культуразы туудуш кылдыр карган.

— Сызданын программанын баулар алмыга, аны хой напачооаларыҥ толкундери киржир-дир. Саламат улаустарыҥ атуалында айтылган мындар уулу согуурдагы тыптыш келгешиниҥ чыдаганы чүдөй.

— Саламат улаусту толкундечилериниҥ чүгүс диленин, тургустуу келгешин болгаш тогуштуу салым-толунуң талазы-биле чоок улаустарыҥны эвес, а салыҥны бүгү улаустарыҥ эл-напачоо раздыг өт-булузине катнашканын, инити соругуна — социализмни болгаш коммунизмни тургузуу соругуна салган соонда өт атылган уулу келгеш азылган Россияныҥ ажалын аңгылаптың тогуштуг, Октябрь революцияда, СССР-ине болгаш өсөсө-ла, чүртүгүн улаустарыҥны фашист эжелерине ууру демисалың СССР-ге социализмни инитиледи тургузуу турарын хамаларышкан дыка хой инитилелдерини согуу чылдары чорутканын бис. Басты чүртүгүс социал болгаш культура талазы-биле амыдырла напачоо айттырыны качаар шийинтир турарын, национал айттырыны интернационал айттыры-биле таарыштыр шийинтиретиш турарын саламат айттыры талазы-биле эрте-

Республиканың уран чүүл
школазынын өөреникчилер-
ниң чурулга делгелгезинде;
Кызылдың № 3 школазында
байырлал үези.
Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фото-
лары.

ПАРЛАМЕНТАРИЙЛЕР ТАЙБЫН ДЭЭШ

БУДАПЕШТ. Ёлда Европада калды ажилдаамалга болган айымл чок чорук талам-бале парламентлер арымиз V конференциям ажиттган. Ол чыныгм ажилчизла 28 чурттуг толк-мечилери киришн турар. Совет делегацияны СССР-ниг парламент болууну даргазы, СССР-ниг Давид Советиниц даргазы, А. П. Шитиков баштан турар.

Венгр Уаго Республиканыг Президентууну даргазы П. Лотоники конференциям ажиткш. делегей чавырлыш-жынышны челип алган умелке чуудлери амгы уеле кыжаныкчылыкни адаанга кирген деи демдегезн. Ол парламентариализм Европада антиг бугу улаустарыны айымл чок чоруну болгаш

[illegible]

(айыгычтык чактыр чүүлдеринин даа талазы-биле чыгаар чорукту барымдаагаарындан чорук амгызындаан чыгаар куду деңгээлге турарының дугайында сөзалдыр. (СЭТА).

Статистика — кургаг, үн чок
ыкыаш, чүчү-даа чугаалавас
бирээни Рио-де-Жанейрода 4—
6 хар чаштар овааландыр төк-
чижектерни оон-даа хөйлү
көргүзүп болур.

жак саян-түндүр ислерини куударлык болгаш аар-берге бай-далын камдаг-дас сөстөрдөн артык тода көргүсө бээр болгаш, сагыш-сеткидин дүвүрдүптер: дөлөгөйө 500 миллион уруглар азымчы-түргөлдөсө көмө бастырган чүртүп турар. 200 миллион уруглар аян-чүтта туттурган, 100 миллион чаштар өөрөлдөгө пономари ка-жан-дас холга түзүп бербейт. Дөлөгөйүни куш-ажыл боздоп, саяндыгыны асар-түзүп турар. 100 миллион азымчы-түрү чүртүп турар. 50-100 миллион чөзүр бичин уруглары алапал өлбөйүни карадым-биле амылдар ужура-га ттөөрдик, хөй кезинесиз-ло-лоар өй-бүдөйүн өскө кекжигүнерини ашкарар-чөмгөрдөр дээш алабааттыгын амылдары Чижээ, Бразилияда уруглар 11 шак дүгүтүндүз платания-ларда чигир тростиниги оураа шаап амылал турар! Ол чүртүп-чир улуг хоораларынны

бирозин җио-де-Жалейроа 4—6 кар чаштар овалдардан төкө-
бөсүм сазар, кызыл-кызыл, а-
сон сазар, кызыл-кызыл түсү
түп алмырч оралдыкы, чыны-
зил чоруп турарлар. Латин
Американын өскө-даа замдык
зурттарына ядым-түрөнгө аз-
келер боттарыны 8—11 хар
кытнде оолдары шактага
бүр жүргө таарыжы турар.
Гонкокеде ойнаарактар бү-
дүрө фабрикада 25 мул би-
чын кыс урулар болжол со-
дур ажалмал турар. Олар ка-
дыкшылга хоралыг кыргы-чү-
түр чөрдө неселде 100 шак
чөзүр ажалмал турарлар.
Капиталдагы делегисини эи
уаг чүрү АКШ-та урулар-
ны күчү-ажылманы талазы-
биле хоойлу-дүрүмү треп, 900
мул урулары, бон иштине
чөзүр кар чөзүр урулары ба-
за, он шак дүзүзүгө көзүз
ажыл-агыл плантацияларга
оорга-мойнуу бүшкүчүр ажал-
малды турар, а чамыктары
саяз болжол хеп чүр, жөзөл
болжол ажалмал турар, инды

жөжөктөн» оон-даа хөйгү жүргүзүп болур.

Өзүл орду салгаалды ында мындай багай байдалда чуртап турарынын чылдагааны — социал-экономикагын кең эвчоруктун бар бооп турарында. Вашингтонго полватика өөсөрүн институтунун аймада качкыч М. Парети мынчаар бижип турар: «Чуртта качкыч-да-мунчалар болгаш кады-дошкун чорук дендээн, аш-чүт болгаш үч-човуру, мугуру-таашкын болгаш сепкил-сагынч-тын уралынын дугайына бол-ла диньяар сен. Ол бүгү ша-шааналда бээр туруп келген. Ол аззрге америк инти-деллин, кем-терек үгүделдин, капиталдын болгаш аямы түремик чорчу ышкан, ындыг көзүмдэ азыркылаа кеззэ-дир. Чогуу-на харым байгыл ындыг болганынын учурунаа чам-тыктар хаас-коя илик-хел ара-зында, хаас-коя орду бажым-байгатта дуулу берген, а эске-лери — аргажок казанаткара сыйкын оор, аштап албас ар

гэзэн бозаар, калынж-дээ ажилды кылырылдан чажам диев, уруг-дарыныг херек ойозаркат-дээ, өөрдигте-дээ, эмчи дуззынын-дээ ду-гайныла бозаар аргзы чо-чуртгал туррарал.

КНО 20 чы мурундаа ууг-дарны эргэниин дугайныла декларацияны ажилдан кыл-гаш, чарлал үндүргөн. Ол до-кументинг ой принципти үн-дүргөн. Ында дегейниин ууг-дарыны «кай-калым өзүл до-ругтарыг», өөриниинг, «мыкшыкыла, мораль болгаш материал талазы-биле ханды-рымган турар чорукка киж-энидиге» социал эмгэгүүрүлэн, социалынылдан, эр-кымын-дан, кижини өн-чүзүлүлүн хама-рылга чок этн эргэлт болу-рун мүнэ айткан.

Ол дээрге үргүлэр камгал-дынын талазы-биле бүгү дег-гэй учур-дузалай баштайм документ болур: болуңун өзүл оорз эйякч салгалдыла тир-пелдини хамаарылгалын плер-диги турар, а ол дээрге ки-

жизни толур зорукту болгаш демократиянын шепке чыгар дэни ол-дур.

Ол талазы-биле бистин чуртуvus улдеринг чижек болур. Уруглар дугайына сэгыс сымлыкшык — куруе политикамын ут-шгилерини бирээс бооп турар. Бисте школа намыс четээннеринг албан берлерини, школаранын, уруглар эмгекдеринин, санаторийлерини болгаш пионер лагерлерини саны чылдан чылаз алуз турар. Амгы уеде СССР-де 13 миллион орунуг чус тээрби мундан ажыг уруглар саатар болгаш асылер амылааг турар.

Ыгнатъев делегсийни херэ-женерини демократыг федерализмны президентини Фрида Браун дол бадытчы-биле мынчар чыгалаар эгел-лиг болган: «Чугумай харил Совет Эвмелдеини уруглар эгелерини декларациянынд шуппу ол принциптери чуму-биле амылаага боттаныа».

И. ИГНАТЬЕВ.

[illegible]

хоруп турар Зимбабвеини Африка национал ээилес — патриоттуу фронтунун Президентин, республиканын Премьер-Министрин Р. Мугабени аразында чутагалымчыктарын үзөйдө олар ол дугайын медөгөзгөннөр.

Мунуру Африка раскистерини кжега туруп турар таамазмышлас африк туруслерине, узур кардатынмаан дайымыл болгаш гаш агрессти чимезинишкычтерин, оларнын аразында Плетоинияны жукат чуудуну Могабижге чоктоз чаа жуудушчыктарын олар шинтипирдиш-биле бвруу шапканкар.

Мунуру Африка Республиканын талдызынан Намибияны эиеден турары-биле холбаштыр болунуң кар чангыс дүрүм дугагал талзекчиликни — Мунуру Барын Африканын

улустуу организацияларымиз (СВАО) уаутургазы-бизе хамаарышпас чорук дэиз, апартеиде болгаш кеш-сөз талазы-бизе мгай кеш-сөз чорукка уаур демиссиа турар наминб улустуу-дез ийи түртү уаутуруулар. Ийи түртү тааынын эл-сепсия каттыштырылазын мезгелдешпер.

Ийи партияларымиз болгаш куруслеринын аразында найыралык болгаш кази ажилда-жылгычтын хариулаалары руу турар дэиз. ТДР-ин болгаш Замбиянын улустарынын чаагы чоругуна, бүгүнкү тааынын кезинге ол тармакларын улам жөжүдериин болгаш калбартырыын дугайында бодалдарын солук-кенир.

Э М Ч И Л Е Р

Социалистик дем катты-
жолду чүктүрүүнүн социал-
д-экономикалык жөндөмдөсүнө
аграр политика көсүк чекри
эзелет турар. Оң чеделигин
ини боттамызгазындай чоңици
чагай чоруну өзүздөсү,
үлөтүрүн хей-хей азырларын
жөндөсүдөсү, экономикалык
даштыкы харылаааларын кал.
барышкыны зорту-биле ха-
мазаржык. ЭДЧ-нде Европэ
талаштыгы чүктүрүлгөн көзүз
ажыл-атый продукцияны
хуула хергелдеген фондүзүз
70 хире хуузу база бараан
сарылгатын барык үштүн
ийи кезия болуу турар. СССР-
нын аграр сектору үлөтүр
азырларын үштү бир кез-
ини чиг-эт-биле хандырып ту-
ар. ГЛР-ин көзүз болгаш
ийи ажыл-агыйында национал
чиг-эт күлөзүрларын чар-

ымдын хөй кезин хазмарт
БҮР, ВҮР, МАР, РСР
болгаш Кубааа экономиканын
чиг-эт баазанын тургузырыпта
аггар секторунун үлүү үлү
болуп артмышаан.

Аггар секторунун социал
экономиктиг чорудулгаларын-
дан ажылтын ангы биле тараа-
чынаарынын эвекчиленин быжым
үлү-биле тодараттырар. Со-
циал чангыс аял чорукте нии-
тиделген бурунгаарлаашкы-
нынын темпиз база оон ха-
мазвол.

ЭДЧ чурттарынын комму-
нисттик болгаш ажылтын пар-
тияларын арав политикаын
сөзү-жылы-агжынын материал-
техниктик баазасынча болгаш
булурунча харылаааларында
социалисттик чазыттыгдалар тур-
гузырын хандыгдан, адырын
продуктулуг чоруун ээзэн ка-
дугден. Чурттакты чонин са-

ыңгайлаа мазарыгарын үрөсүн
буудар талазы-биле аңгы беш
чыдын эгезинде дөлөгөйө
Венгрия, Румыния, Болгария
тусту-тусту айы-биле ийги, беш
ки болган чегин чөдөрүн
эелен турар. Венгрия, МАР
болган ГДР эът буудар тал-
азы-биле дөлөгөйө тусту-тусту
айы-биле үшкү, бешки, чегин
чөдөрлөр. СССР-де кымыл-
тас, көк-тарар, чиги секед-
ан, картофө ажал-аңгы аям.
сүт буудар талазы-биле аңгы
пиге, аңгы-аңгы чыгыш, чыг-
улар болган эът буудар тал-
азы-биле ийги, ногаалар
талазы-биле үшкү чөдөрлөр.

ЭДЧ-ниң кекжүктүп чурттаа
көдөз ажал-аңгычынын дөң-
дөңүн талазы-биле аңгы-аңгы.
Европа кезээнин чурттарында
көдөз ажал-аңгычын күш-
ажыл кууларылары эвээш,
аларын метанастыгынгаан

болгаш хиймжигнэж байд. Тарьла шөддөр чуртгаж чоунуу салхины хамарыштыр алмуу улгу эвс болгаш ону улгатыршын буттуг аргалары шувт чок.

Чамды чуртгырын мурунда соувгалар база аныг-аны. ГДР болгаш ЧССР-д — кол продуктууд-биле бот-хандыралын деңгелн болуу шал-биле бешлээр (ол ам-амымнада 85—92 хуу), БУР, ВУР болгаш РСР-ге агроайшын экспортун доктаамалчал-ы азм улгатырлар. Чогтуу негеддег чокшудан ораз темчээдэлг аш-чон продуктуларын деңгелн-биле ЭДН-ын Европа талазын чуртга-рынын чуртгаларын ханды-рыл ораз; Вьетнамын рис болгаш эске-дад продуктула-биле доктаамал бот-хандырыл

газы быжгымын оран, балык
болгаш мал ажылынын про-
дуктулары бугулерин ескен.

Ол болгаш еске-даз аныг
таалары турза-даа, социали-
сттер чурттарын аграр поли-
тиказынын түнөл согулгалары
болгаш стратегтиг оруктары
дугжун турар. ЭдЧ чурт-
тарынын бу таалаз-биле 80 жыл-
ларга кол углангышыккын —
интенсификацияны болгаш
ажымжыт коруктуу оруу-биле
бугулеринг кол-кол айтирыл-
ларын шийитпелээр.

Кеэз ажыл-атгы болгаш
эш-чон улетпүрү-биле хол-
башкан машина тудуун база
химия улетпүрү, продукция
шигжар, сөөртүр болгаш
ажылжал кылпо азырларын
шалкынын темпелер-биле ха-
жусер. Кол культуларынын
тей дугжун чыдырыг чокка

ажал алыр. Бүдүрүлгө харылаалары-
нын талазы-биле алгыга, хоор-
рай болгаш кээзинин арзында
социал-экономикалык чөйчөк-
лөмжүүсүндө орун улашты.
Таламдарындагы өлүктүчү ийн
хемдерини моно саагаргы жэг-
үлөтүн болгаш чокушуула-
жыштыгын алыр. Көзө-
лө ажил-агыйын- няпта продук-
циянын бир каш кезин ээ-
леп түр- хуула дуздала
ажыл-агыйларынче база ол
мыкшак үлөттүр агуулар-
нын дуздала ажил-агыйлар-
чы кичээттейин угаар.

Агроүдөттүр комплекси-
нин экономикалык механизми-
н-агыйраагыйжылары өзү: ка-
зө ажил-агый, ону хандырып
турар алырларын бүдүрүл-
гөлерин ажил-агыйжы ни-
циативазын болгаш социалис-

тиги тавончир чоруги огу тугузы биле хажмагери.

Болур-чоругу биле тургузуган астродетур комплекцияни механомияда ажыктыны Венгрияны чижээндө көрүп болур. 1970-1980 чылдарда капитал салымшыкынынын ийити хемчюзю көзөз ажыл-агыйга 21-ден 14 ху өзөөздөзгө каарга беини көзөз ажыл-агый буурулгези 41 ху өтүздөзгө болган, чурттакчы поинчу санынга хамарыштымо эт болган сүт буурулгези 1.5, ус. өзөөзи - 4.8 катал өскөн.

Эңдч чурттарини казы ажылдажылжымо ол астрер политиканын чутгула көзөз апарган, улам калбарып турар.

Б. ФРУМКИН,
экономика
кандидаты
эртемириники
ПМА.

дайхны "хайлард дэшт" дед делегг организацилзы ялродуг чекснй эндере биддур аймалдг чорукту кычкыктарбас талазы-биле дэрт хемчегдер алхыр кыйыргат. «Ялродуг даймилны эгел болурунун аймалы-биле холбатхыр миллион-миллион американыннарны дүвүрээлэн бистин организацилзыз үлүскеп турар. Кикчирээндэ кыдыктылы болгаш амгытаны эшт харысалгалдыг ижилер болдур эмчилерде ялродуг халатты "хайлард талазы-биле олаз" харысалга опазилх турар» — дед, ол организацилзын орадагчы дэргазы Бернерд Лаун ат салган мезгелдеде демдежээн.

Закна ХАЛИЛ

КӨРҮНЧҮК

Койгуу оруктан көрүнчүк бузуу тм алган. Бир эвс ону ол аймакта билдир турган бол-
за, оң кайынаажа-биле ка-
рактар чалыктыда тенте-
тентей эртик, бичинде кым-
даа ыдык болгай. Койгуу кө-
рүнчүккө көрү берген.
— Койгуу аймай кандай
чүрө?— деп, Койгуу пат кай-
гай берген.— Арыш-шарым те-
неирге, эри чирки, кө-
дээ.
Койгуу ону догандыр көр-
гүзүргө, чү-даа, кым-даа чок
болган. Оң арты талында-
даа чүве чок. База катан ко-
рунган, дем-ле арыш, чал-
гынарын чайган хоовангаш-
каш, карактарын чивенеткен.
Койгуу каттырмаш, ол ут-
былде орук ийинде чаканар
аралыкча чугуа берген.
— Канча барыла, Койгуу,
хол-буудун дыйбанынкан?—
деп, Чэрен ээгилген турган.
— Бо чүгө көрүнүп көр-
дөө, болууга каттырмаш
кончү алаар— дээ, Койгуу
көрүнчүк бузуу сунган.
Чэрен оло көрүнчүкш база
катышкан:
— Хөктүң, кортук. Ам ар-
тында мыйстарды!
Койгуу ол сестерин дым-
нааш, каткыш дэм киткээ.
— Ой, туткуну шылдас-
тыр мен, артында-ла мыйс-
тарым, хи-хи!— деп киткес
орган.
Анаа Адыг чедип келген.
— Мен көрүп көрөй— дээ.

Бөгүн—Уруглар камгалалының делегей хуну

БИЧИИЛЕРНИН ЧУГААЗЫ

Бичии Заур кырган-ача-
нын дачагына чед берген.
Оң бачын догандыр ары-
лар ужуу турган. Девиде
кортын Заур дуаа диле ал-
гырын үнген:
— Кырган-ачай, арыларны
ырадып көрөм, олар менден
мөд кылып алыр деп турлар.
Уш харым оглумуу мой-
лума олуртуп алган, чады-
ны өрү үнү ор мен.

ЧОГУП ОЛУР

Портфельи кыскапкан
Чаптанчыт тм кылгант ор.
Боран-дүвү ботук чаагы
«Шагар мен» деп чаапан
туру.
Эрте-ночте эрес чүткүп,
Эрте үнген школалар
Соок кыштын тынжы-даа
Шо-шо кылдыр тоглон
чадаан.
Угбайн чорур помарында
Уаууг угаан илп аар дээп,
Башкызын кичээлчиче,
Байырлар дег, чоруп оол.
О. Г. АН. О. Л.

САЙЛЫК АТТЫГ

Аэропорттан майнап үнгөш,
Алаака кзон турувукан.
Чайырмак ак савоlette
Чаптар бистер оман тур
бис.
Чадаларнын кырын дамчып,
Чарыштырп үнээ-үнээ.
Эвир күш лег хоовестин
Эктин кыраан ойнал-ойнаа.
Сайлык аттыг савоlette
Шайдан аарган ченинели.
Сай даш кырап, ойнадыр.
Сайлыктар дег кылмыштаа.
Сайлык аттыг савоlette
Чанын орта сайзанааста.
Чалгынарын алаан орта
Чашкыдан чагактамын.
О. ОХМЧИН.

Спорттун национал хевирлеринге республика спартакиада кызылдан спорт молдеринге эртен дымтаныр хүнерде болган.

НАЦИОНАЛ ХЕВИРЛЕРГЕ

Ук спартакиадага деян айы-биле ты-
ла хүрен эд коскү чери азон. Маргы-
дааларга 200 мөд кырышкен.
Ийн хүн үргүзүлгөсү маргылаанын
түннелинде Кызыл хоорайын командам
(капитан К. Ооржак) бирги чери эд-
дэ, республиканың спорт комитетинин
кубогун болган бирги черини дипло-
мун чаалап алган. Бүгүндө 60 улаада
багай эвс белегеден, организастыг
чорун көргүзүп, ийги чери эдзэниер.
Сары-оол Дамы, Владимир Монгуш,
Максим Дажыаа, Алексей Хомуш, Де-
мир Дамыш, Андрей Семис, Валерий
Волостных (Москва), Найдан-оол Доспан
олар деян айы-биле спартакиаданың
чемпиондары болганар.
Пыла Дүңчүр, Михаил Монгуш, Андрей
Семис, Николай Смын-оол олар бурат
хүрешке тилээ.
Хакас хүрешке Евгений Монгуш, Нико-
лай Монгуш, Владимир Кужугет, Сергей
Байыр деян айы-биле чемпион атты
чаалап алган.
ЧУРУКТА: Овурчун шилдеик
командам.
В. КАРА-САЛДЫН фотоу.

...«ХЕНЗИГ ЧЕЧЭЭМ ХЕВЭЭР АРТАР»

Ол одуруглар Юван Шеста-
ловтун «Хой бургангыш тү-
лүлгө» деп шүтүлгөш.
«Төрөн дымл баштынчалар-
нын болган ачылдарын чү-
галып, делегей кырыла бур-
дандар-биле каттыла берген»
— деп ол чортгарал-биле чу-
галып турар.
Шесталов—Чер кырылдан
асертинейин, ооюм чило
болор деп, этнографтарын
революция мурунда даан бо-
лоп чоронам биче, чугаа
суй салып Согуу чүк тус-
туг манис чопукту оглу. Манис-
деп артында бич кыткан.
Совет үлө Шесталов тө-
рутүнгөн, Төрөн черилде
өөрөйин-биле Ленинградка
чедип келген. Согуу чүк улу-
тарына 30 чылдарла тургу-
тувган тускай факкультетин
А. И. Герцен аттыг педагогика
институтунга кирип алган.
Уаууг орус болган делегей
литературалык өөрөйин, Пушкин,
Блоктуң шүтүктөрүн
сеткил ханын номчап, тө-
рөн дымла шүтүк чогаалары-
нын Шесталов шөпө көргөн.
Чигенишкенирге ол баш-
тай алып турган: оон чопу-
нун дым чевен болуп, амыт
пач-теңиң кижининин нарын
болган хой талалык хоон-сөт-
килин ол илеретип шыдааа
канчаармы? Римфалар (али-
пачаарлар) тыттыр ирги
бе? Манис фольклордан баш-
ка, манис дылаа чогаал-биле
бичкен кижик бар эвс.

Чогаалчы болгаш амыдырал

чү ирги?—деп, шүтүктүдөн
айтырдым.
— Баштай сорудам мын-
ды турган: мзон Согуу чү-
гүмүн аял-шынчын номчук-
чуга чедире, амыдырал
болган тоолдун ужу-кыды
тудушкан ак тайга дутайын
тоогуп бээр. Эгезинде ол
турган, кайы-даа, литерату-
рага кол чүве болза, олпай
чүдөр, бо улаада Согуу
чүк эвс, кижик деп чүвени
демей болган орус яктара-
тура-биле ташпынган тур-
кууга айтып берген. Ол ки-
жикин совет Согуу чүтүктү бо-
лаш Иракун Чоон чүтүктү го-
гаалчыларын баштайгы
номчары көргөсөн. «Хой бу-
гангыш шүтүлгө» деп шүтү-
лдө бичип тура, ону болал
турган мен: «Чал-чаа бедне-
теп тулп, делегейин чүт-
тачкымын моплоп тур мен».
Мзон мурунда манис да-
лаанын кырыне үнүп,
оон делегейге харап турдум.
Ам мзон саккымын Сибирь
—ада-агелеримниң турту-
мыда болуп, мында-даа па-
рыш амыдырал иштеп чору.
— Эзуауг чогаалчы, елдер-
ни-биле алырга, калдыг шы-
на-биле мындагылар?
— Кол-ла чүве, мен бодал-
ымга, боу үнүп болуру.
Канчаар бичип турары эвс,
состе илереттирген, чогаалчы-
ны кымды дээрин тодарт-
тыр.
О. МАРТЫНЕНКО.
ИМА.

СЭЭКТЕРНИ ЧОК КЫЛЫҢАР

Сюк — чүлө жылые,
хирлпг — чамыг насеком-
нап эвс, харын база кижини
кадыкчаларын хоралыг
дайымын болур. Олар
арып-чылдан артыкчылар
аразында өвүп, көвүдөө бол-
дун оон таран ушкун соонда,
аып-темирге хонгаш халла-
мырыг аарыларын неперде-
дир микрофонулар оларга ая-
парып, чыштырар. Сэектер
дыкка дүргөн өвүп, көвүдөр.
Чижээ, чаныс-ла кыс сөз
хары утда 60-дан 90 чедир
чуугалары салыр. Олайыла
дүргөн насеком-биле шыгыг
демсеелди чорудары эргежон
чугула.
Оларын-биле демсеел-
рин эйне иледелдиг артамы-
бүтүлде черлерге (чурттапта

Аш-чем магазинириге,
столоваларга, уруглар албан
черлеринге сэектер-биле де-
мсеелди чорударла хароор-
сөтү саазыны аймакта болур;
1-2 ама саазыны чадбак
тавалка чаткан. 5 г. хире
чигирип ургаш, чартык-стакан
сүтүгү кудуп каар. Ындыг хо-
раныг тавантарын бичип
уруглар хол четпес, сэектер-
нын чыгыр черлеринге сал-
гылап каар.
Сэектер-биле демсеел —
культурут ажал-агай дээп,
төзөн сурууну, чурттан ту-
руу дээп, ылангы — лият
кадыкшылы дээп чугула де-
мсеел болур.
Сэектерин чургалары бо-
танчылар дээр болза, оларын
керосин-биле чаап, уауткан
баз болур. Арылгылар черин
үндөй айдан ийн улаа чартыг
литр керосинны 5 литр савап-
гыг сүтүлде холааш, кудуп
турар керек.
Аш-чем магазинириге,
столоваларга, уруглар албан
черлеринге сэектер-биле де-
мсеелди чорударла хароор-
сөтү саазыны аймакта болур;
1-2 ама саазыны чадбак
тавалка чаткан. 5 г. хире
чигирип ургаш, чартык-стакан
сүтүгү кудуп каар. Ындыг хо-
раныг тавантарын бичип
уруглар хол четпес, сэектер-
нын чыгыр черлеринге сал-
гылап каар.
Сэектер-биле демсеел —
культурут ажал-агай дээп,
төзөн сурууну, чурттан ту-
руу дээп, ылангы — лият
кадыкшылы дээп чугула де-
мсеел болур.
Сэектерин чургалары бо-
танчылар дээр болза, оларын
керосин-биле чаап, уауткан
баз болур. Арылгылар черин
үндөй айдан ийн улаа чартыг
литр керосинны 5 литр савап-
гыг сүтүлде холааш, кудуп
турар керек.

Алтай болгаш Бурят көзө
ажыл-агай институттары хүн-
эсүү сальдарларга кирер кү-
зелдиг кижилерге белекелдиг
кирил өөрөйиң куруууга хүл-
дөп алышкыны чарлап тур-
лар.
Өөрөйиңниң хүсээзы — 2
Кызылдан үлөтүр бараан-
намын сазынын магазини-
неңге ажаллашкан. Өөрөйиң
саккыларын болгаш
касперлерин база чалат турар.
Кызыл хоорайла чурттай ту-
рар, оотумак билитиг кижик

ай курска май 15-тен июль
15-ке, чалгыс ай курска—
июль 1-ден август 1-ге чедир.
Өөрөйиң дөш акшаны,
илчилер адреси: Барнаул хо-
рай. Курбак эргелди.
№ 140004 агар сал.
лерин хүлээп алыр.
Айда 54 рубль стипендияны
алышкан, 6 ай иштинеде өө-
рөйиң.
Өөрөйиңниң дооскан соола-
ла оларын Кызылдан үлөтүр

ИЮНЬ 1-ДЕН 5-КЕ ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮНЬ 1-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 — «Уе». 8.40 — Эртенги
гимнастика. 8.55 — «Ан-чорук-
чулар алуур». 9.55 — Коңерт.
10.20 — «Иайн свой дом». 11.45 —
Уран-чечен телефилм. 11.45 —
Телемелээр. 11.50 — «Бере-
ча». 14.15 — Телемелээр. 14.35 —
Уруглар камгалалының делегей
хүтүгө. Документалдыг филм.
15.45 — Уруглар уран-чечен телефилм.
«С кошка всё и началось». 17.00 —
«Горнистер, харыланар». 17.45 —
«Партия дугайыда расказлар». РСДРП-
ның 11 съездинин 80 чымын-
да. 18.30 — 18.45 — Чапсар.
18.45 — Бөгүн делегей.
19.00 — «Эрте болган
амыдырал». 19.30 — Тунистин
артистеринин концерти. 19.45 —
«Встреча у высоких снегов». Уш
сериялыг уран-чечен теле-
филм. 1-ги серия. 21.00 —
«Уе». 21.35 — Недельнин спор-
ту. 22.15 — «Документалдыг
экран». 23.05 — 23.20 — Бөгүн
делегей.
ИЮНЬ 1-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
12.00 — Немес дил. 12.30 —
«Мой верный друг». Уран-
чечен филм. 13.35 — А. Кур-
пир. Амыдыралың болган
адамдын амыдыралың. 14.20 —
С. Соловьевич. «Вата-
га». 15.00 — «Оюк». 15.05 —
«Хөгүдү нотажыштар». 16.05 —
Телемелээр.
КЫЗЫЛДАН
18.30 — Уруглар камгалалы-
нын хүтүгө. «Бистин ас-
кежиктиг каш назимым». Коңерт.
19.00 — «Азия төвү». 19.30 —
Мультифилм. 19.40 —
Телемелээр. 19.55 — Чарла-
дар.
МОСКВАДАН
20.00 — «Тамчыктыг удунар,
чаштар!» 20.15 — «Капиталдыг
ин сонал алгалаар». 2-ги
дамчылаа. 21.00 — «Уе». 21.35 —
«Внуки Мешки». Уран-чечен
телефилминин баштайгы үдү-
ругтең. 22.50 — 23.30 — СССР-
нын улустарын VIII Чайгы
спартакиадына. Тенис. Таш-
кенттен дамчылаа.
ИЮНЬ 2-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 — «Уе». 8.40 — Эртенги
гимнастика. 8.55 — «Не трюм
меня». Документалдыг филм.
9.30 — РСФСР-нин аалдары
артизи болгаш делегей кон-
курсууну лауреады Ю. Башмет-
тин концерти. 10.10 — «Встреча
у высоких снегов». Уш серия-
лыг уран-чечен телефилм. 2-
ги сери. «Трудное время». 11.45 —
Телемелээр. 11.50 — Чапсар. 14.15 —
Телемелээр. 14.35 — «Беш чыл —
кижи бүрүзүнүң херээ». Доку-
менталдыг филм. 15.35 —
СССР-нин улустун туруктузу
В. Орешкиннун дугайыла
дамчылаа. Ленинградтан
дамчылар. 16.05 — Италиянын
национал байраалы — Рес-
публика чарлаа хүтүгө
үтүштүр дамчылаа. 17.05 —
БАМ-ын тузуп тур бис. 17.35 —
«Хөгүдү нотажыштар». 17.50 —
«Баскетболга Европа чемпи-
онады». Фланциядан дамчы-
лаа. 18.30 — 18.45 — Чапсар.
18.45 — Бөгүн делегей. 19.00 —
Коңерт. 19.45 — Уш серия-
лыг уран-чечен телефилм: «Встреча
у высоких снегов». 3-кү серия —
«Ужуржымын». 21.05 —
«Случайные пассажиры». Уран-
чечен филм. 22.50 — 23.05 —
Бөгүн делегей.
ИЮНЬ 3-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 — «Уе». 8.40 — Эртенги
гимнастика. 8.55 — Бир эвс
кадык болуксазына. (Күш-
культурачыларга сүмөл). 9.00 —
«Спорттогуш» 23-кү тира-
жы. 9.10 — «Уруглар ачыг-
гаштар дугайында». Ленин-
градтан дамчылаа. 9.40 —
Ала-непер, силерге. 10.10 —
А. С. Пушкин. «Чес аттыг
кижи». М. Парев оочуру.
10.40 — «Встреча у высоких
снегов». Уш сериялыг уран-
чечен телефилм. 3-кү серия.
11.55 — Унуштер дугайы. 12.40 —
«Баскетболга Европа чемпи-
онады». 13.20 — Улуз чогаал-
газынын телепрограммалары-
нын V делегей фестивалы «Че-
лэст». Немес Улус-Демократ-
тыг Республиканы уран чү-
лү. 13.50 — Бөгүн делегей.
14.05 — «Билди сен бе, эш!»
15.05 — «Рутлар» филм.
«Великий укротитель». В. П.
Бекетовтун белезаны. 16.50 —
«Билдир-даа болза, бузу-
релчиг эвс». Тележурнал.
Чапсар. 18.05 — «Дем катты-
штырмышкын». Тележурнал.
18.35 — «Анык ашак-калай ду-
гайыла тоожу». Телениңиң
баштайгы чоругузу. 21.00 —
«Уе». 21.30 — Коңерт. 22.00 —
23.45 — Футболга СССР че-
мпонады. «Спартак» — «Ара-
рат». Чапсарда — «Бир эвс
кадык болуксазына».
ИЮНЬ 4-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
14.20 — «Музыка юности». 14.50 —
«Убийственная» телеви-
дизинин программасы. 16.05 —
Амыдыралче күткө. 16.50 —
Коңерт. 17.20 — «Волга». Документалдыг филм. 17.35 —
Тестрада кинола болган теле-
визиялыг музыка. 19.20 —

667000. Кызыл. Шетинки болган Кравченко кудумчуу бажы № 3 Телефоннары: Редакторнун 2-24-63, редакторнун оралакчыларынын 2-35-24, 2-23-54, харымсалгалыг секретарынын 2-23-35, секретариаттын 2-23-35, партияны амыдырал болган үдүтүр калистеринин 2-31-75, пропаганда болган совет тургузу калистеринин 2-37-13, чаала кылаанын 2-41-27, информация кылаанын 2-20-60, культура калистеринин 2-23-54, кезээ ажал-агай калистеринин 2-21-47, корректорларын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, солуп кезбей барганда 2-32-75 телефонче долзар.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер төр, подграфия болгаш дом садмының керектеринин /галазы-биле күрүе комитетинин типографиясы. (Кызыл, Шетинки болган Кравченко кудумчуу, бажы № 1).

Чаптар № 1035.
Солун неделада 6 катан
унер.

ТС — 00174.